

Сінна Л. Ю.,*старший викладач кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій
Національної академії Національної гвардії України***Коваль А. В.,***доцент кафедри авіаційної англійської мови
Національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба*

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ БІЛОЇ КНИГИ СИЛОВИХ СТРУКТУР УКРАЇНИ

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз структурно-семантичних особливостей Білої книги силових структур України як ключового інструменту комунікації між державними установами та громадськістю. Визначено основні лінгвістичні та стилістичні засоби, що застосовуються в текстах Білої книги для формування позитивного іміджу силових структур, зокрема Збройних Сил України (ЗСУ), Національної гвардії України (НГУ), Служби зовнішньої розвідки України (СЗРУ).

В умовах військового стану ефективна комунікація силових структур з цивільним населенням та міжнародними партнерами є вкрай важливою. Біла книга виконує функцію офіційного звіту та містить дані про організаційну структуру, фінансування, стратегічні завдання, міжнародну співпрацю та кадрову політику силових структур. Аналіз її змісту дозволяє оцінити ефективність реформ у секторі оборони, визначити ключові виклики та стратегії розвитку військових формувань України.

Дослідження засвідчило, що Біла книга як комунікаційний інструмент побудована на застосуванні ряду лінгвістичних і стилістичних прийомів, що сприяють формуванню довіри та патріотизму серед громадян. Основні прийоми включають використання патріотичної риторики, декларативних мовленнєвих актів, позитивно забарвленої лексики, стандартизованих формулювань та термінології, що підкреслює професіоналізм військовослужбовців.

У процесі дослідження проаналізовано понад 300 сторінок Білих книг силових структур України, що дало змогу виокремити закономірності комунікативної стратегії силових структур. Виявлено, що важливими засобами формування позитивного іміджу є: підкреслення героїзму та самопожертви військовослужбовців, використання офіційно-ділового стилю для створення довіри, апелювання до національної ідентичності та історичної спадкоємності, а також наголошення на міжнародній співпраці та інтеграції України до євroatлантичного простору.

Оскільки з початком повномасштабного вторгнення випуск Білої книги для широкого загалу було припинено, її попередні видання залишаються важливим джерелом для вивчення процесів реформування силових структур України. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на аналіз аналогічних документів у міжнародній практиці, що дозволить глибше зрозуміти роль державних комунікацій у формуванні громадської думки про військовий сектор.

Ключові слова: Біла книга, структурно-семантичний аналіз, державна комунікація, іміджеформування, військовослужбовці, силові структури, НГУ, ЗСУ, інформаційна політика.

Постановка проблеми. В умовах військового стану в Україні питання ефективної комунікації між силовими структурами та суспільством набуває особливої актуальності. Інформаційний простір відіграє критичну роль у формуванні суспільної думки щодо діяльності силових структур, зокрема Збройних Сил України (ЗСУ) та Національної гвардії України (НГУ). Одним із ключових інструментів такої комунікації є Біла книга, яка виконує функцію офіційного звіту та засобу інформування громадян про стан, завдання та досягнення силових структур.

Аналіз мовних та риторичних засобів, що використовуються в Білій книзі, дозволяє оцінити її ефективність у формуванні суспільного сприйняття силових структур, їхньої ролі у забезпеченні національної безпеки та міжнародної співпраці. Важливість цього дослідження зумовлена потребою визначити, яким чином через офіційні документи відбувається зміцнення довіри громадян до ЗСУ та НГУ, а також підтримка міжнародної спільноти в питаннях оборони.

Актуальність теми зумовлена необхідністю висвітлення діяльності силових структур через офіційні канали комунікації в умовах військової агресії проти України. З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації доступ до нових випусків Білої книги було припинено для широкого загалу, оскільки вона містить інформацію, яка може зашкодити військовим під час бойових дій. Проте, попередні випуски цього документу залишаються важливим джерелом для вивчення стану справ у силових структурах України.

Біла книга є унікальним аналітичним джерелом, що систематизує інформацію про організаційну структуру, кадрову політику, фінансування, стратегічні завдання та напрями розвитку силових структур. Аналіз її змісту дозволяє дослідникам оцінити ефективність реформ у секторі безпеки та оборони, виявити ключові тренди та виклики, а також простежити зміни в підходах до забезпечення національної безпеки впродовж останніх років. Крім того, вона допомагає зрозуміти, як формувалися стратегії комунікації із суспільством та міжнародними партнерами у довоєнний період.

Аналіз останніх досліджень. У наукових колах тема комунікаційної політики держави та її впливу на формування громадської думки є предметом численних досліджень. Зокрема, праці українських та зарубіжних дослідників розглядають аспекти державної комунікації у військових умовах Р. Халоран [1], А. М. Благодарний [2]. Питанням іміджу військовослужбовців займалися І.О. Лисичкіна [3], Т.Є. Храбан та К.О. Самойленко [4], І.В. Воробйова [5]. Проте, Біла книга

як джерело формування іміджу силових структур досліджується вперше, і наразі бракує ґрунтовних наукових розвідок на цю тему. Аналіз показує, що офіційні документи, такі як Біла книга, відіграють ключову роль у побудові стратегії інформаційної взаємодії між силовими структурами та суспільством.

З огляду на те, що з початком повномасштабного вторгнення випуск Білої книги для широкого загалу було припинено, наразі існують певні виклики в оцінці сучасного стану справ у силових структурах. Це означає, що вивчення попередніх випусків Білої книги є єдиною можливістю аналізу комунікаційних стратегій силових структур у мирний та передвоєнний період. Саме ця невирішена проблема визначає необхідність нашого дослідження.

Метою розвідки є виявлення структурно-семантичних особливостей внутрішньої структури тексту Білої книги силових структур України.

Виклад основного матеріалу. Біла книга як офіційний документ використовується у міжнародній практиці для комунікації державних інституцій з громадськістю. В Україні вона стала важливим джерелом інформації про діяльність силових структур, зокрема Національної гвардії України (НГУ), Збройних Сил України (ЗСУ), Служби зовнішньої розвідки України (СЗРУ) та Державної прикордонної служби України (ДПСУ).

Вперше випуск Білої книги був ініційований Міністерством оборони України з метою інформування громадськості про стан, реформування та стратегічний розвиток силових структур (Закон України № 975-IV від 19 червня 2003 року «Про демократичний контроль над військовою організацією та правоохоронними органами») [6]. Цей документ містив структуровані дані про кадрову політику, матеріально-технічне забезпечення, міжнародну співпрацю та плани щодо вдосконалення військового потенціалу України. Основною метою публікації було підвищення рівня довіри суспільства до силових структур, а також забезпечення прозорості їх діяльності.

З часом до Білої книги почали включати розділи, присвячені міжнародній співпраці та стратегічному розвитку у відповідності до стандартів НАТО. Вона стала не лише внутрішнім комунікаційним інструментом між військовими та суспільством, а й важливим джерелом для міжнародних партнерів України. Враховуючи глобальні загрози та посилення гібридної війни, ця публікація відігравала важливу роль у поясненні політики оборонного сектору.

З початком війни на Сході України Біла книга також стала майданчиком для висвітлення реформування армії та силових структур, проведення військових навчань, закупівель нового озброєння та розбудови інфраструктури. Її особлива цінність полягала у тому, що вона надавала цивільному населенню достовірну інформацію про зміни та виклики у сфері оборони, сприяла підвищенню військово-патріотичного виховання та зміцненню суспільного розуміння ролі ЗСУ, НГУ, СЗРУ та ДПСУ в гарантуванні безпеки країни.

Однак із початком повномасштабного вторгнення випуск Білої книги було припинено для загального доступу через ризики розголошення конфіденційної інформації, яка могла зашкодити військовим операціям. Попри це, попередні випуски залишаються важливим аналітичним ресурсом для вивчення процесів комунікації між силовими структурами та суспільством.

Матеріалом нашого дослідження було 3 видання Білої книги ЗСУ, 3 видання Білої книги НГУ та 1 видання Білої книги СЗРУ.

Дослідження засвідчило, що за структурною моделлю Біла книга кожного військового формування відрізняється, але має одну цільову аудиторію — цивільних і військових фахівців у галузі військового будівництва, оборонної політики та політики безпеки, журналістів, викладачів і студентів профільних вузів та факультетів, а також усіх, хто цікавиться станом і напрямками розвитку вищезазначених силових структур України. Розглянемо це детально.

Біла книга Національної гвардії України складається з 9 розділів і додатків, що висвітлюють такі питання:

- поточний стан та розбудова Національної гвардії України;
- результати службово-бойової діяльності НГУ;
- участь у заходах із забезпечення національної безпеки і оборони України;
- бойова та спеціальна підготовка;
- робота з особовим складом;
- кадрове забезпечення;
- матеріально-технічне забезпечення;
- міжнародне співробітництво та міжнародна діяльність;
- фінансування потреб НГУ у році випуску книги [7], [8],

[9].

Біла книга Збройних Сил України містить 7 розділів і додатки, що охоплюють наступні аспекти:

- підсумки реформи Збройних Сил;
- система управління Збройними Силами, їх структура, чисельність;
- підсумки розроблення, модернізації, постачання, відновлення й утилізації озброєння та військової техніки;
- матеріально-технічне забезпечення;
- підготовка військ (сил);
- комплектування персоналом Збройних Сил;
- реалізація гуманітарної політики у Збройних Силах та забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців;
- міжнародне співробітництво, миротворча діяльність, контроль над озброєнням та участь в антитерористичній операції [10], [11], [12].

Біла книга Служби зовнішньої розвідки України складається з 4 розділів, що висвітлюють наступне:

- розвиток геополітичної ситуації та її проєкція на конфлікт на території України;
- оцінка зовнішніх загроз національній безпеці України, включаючи загрози, що походять з РФ, регіональні загрози, загрози в економічній, енергетичній, інформаційній та кібернетичній сферах, екологічні загрози та терористичні ризики;
- загальна інформація про Службу зовнішньої розвідки України;
- міжнародне співробітництво та його значення для національної безпеки [13].

Важливо відмітити, що не дивлячись на відмінності у подачі інформації, кожна з цих Білих книг виконує важливу функцію у створенні позитивного іміджу силових структур України. Їх завдання полягає у висвітленні нагальних питань, пов'язаних із функціонуванням ЗСУ, НГУ, СЗРУ як для цивільного населення, так і для самих військовослужбовців. Вони містять аналіз актуального стану справ, успіхів та досягнень у сфері національної безпеки, що сприяє формуванню довіри суспільства до силових структур.

Ретельний аналіз матеріалу засвідчив також, що Біла книга як інструмент комунікативної стратегії для створення іміджу

силових структур вибудована на застосуванні низки лексичних та стилістичних прийомів, які сприяють ефективній взаємодії як із цивільною аудиторією, так і з військовослужбовцями. Вона виконує подвійну функцію: з одного боку, інформує суспільство про діяльність силових структур, їхні досягнення та реформування, а з іншого – сприяє підвищенню рівня довіри, патріотизму та згуртованості серед особового складу.

Для досягнення саме цієї комунікативної мети застосовується низка лінгвістичних та стилістичних прийомів, зокрема:

– використання художніх засобів, а саме метафор та епітетів, які сприяють підсиленню емоційного впливу тексту. Наприклад, у Білій книзі ЗСУ 2014 року зустрічаються такі вислови, як «2014 рік став для Збройних Сил України перевіркою на мужність, витривалість, вірність Військовій присязі» [10, с. 3];

– мовленнєві акти із декларативним характером, що підкреслюють значущість діяльності силових структур: «Спільними зусиллями ми створимо Збройні Сили України нового зразка» [10, с. 4];

– лексичні конструкції з позитивною конотацією, що формують образ надійності, професіоналізму та стабільності. Наприклад, у Білій книзі 2017 року активно використовуються терміни «висока якість підготовки», «професійна майстерність», «стратегічні комунікації» [11];

– стандартизовані формулювання, які підкреслюють спадковість реформ і розвиток структур. Наприклад, у Білій книзі 2019–2020 років особливу увагу приділено «євроатлантичній інтеграції», «реформуванню відповідно до стандартів НАТО» [12];

– емоційно насичені вислови, що апелюють до патріотизму та героїзму: «Сьогодні наші мужні хлопці та дівчата боронять Українську державу, наш суверенітет і територіальну цілісність» [13, с. 7];

– підкреслення професіоналізму та унікальності фахівців, наприклад: «Департамент технічної розвідки та його підрозділи, дислоковані у регіонах держави, мають у своєму розпорядженні унікальне оснащення, тут працюють досвідчені фахівці у галузі радіоперехоплення і криптографії» [13, с. 56].

Підсумовуючи, слід зазначити, що подані приклади обиралися методом суцільної вибірки, а всього у ході проведеного дослідження було проаналізовано понад 300 сторінок Білої книги силових структур України різних років видання.

Було виявлено, що у всіх виданнях підкреслюється героїзм та самопожертва військовослужбовців, що досягається за допомогою використання патріотичних та емоційно забарвлених висловів. Офіційно-діловий стиль подачі інформації матеріалу формує довіру та легітимізує діяльність силових структур. На нашу думку, використання термінології, що наголошує на професіоналізмі та високому рівні підготовки особового складу, а також апелювання до національної ідентичності, історичної спадковості застосовується для створення у суспільства відчуття безпеки та надійності і водночас для єдності нації та спадковості військових традицій, що посилює зв'язок між історичним минулим та сучасною армією. Формування міжнародного іміджу України як надійного партнера виражається через акцент на міжнародній співпраці, інтеграції до НАТО та застосуванні міжнародних стандартів у підготовці військових.

Таким чином, Біла книга виконує функцію не лише інформаційного ресурсу, але й є важливим інструментом формування громадської думки про діяльність силових структур.

Перспективою дослідження вважаємо аналіз аналогічних документів в інших країнах, що використовуються для формування іміджу їх силових структур на міжнародному рівні.

Література:

1. Richard Halloran, «Strategic Communication», Parameters 37, no. 3, 2007, <https://doi.org/10.55540/0031-1723.2378> (date of access: 09.12.2024)
2. Благодарний А.М., Кононець О.О. Стратегічні комунікації у Секторі безпеки і оборони України. *Молодий вчений*. Одеса: Молодий вчений, 2023, № 1(113). С. 5–9. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-1-113-2> (дата звернення: 14.11.2024)
3. Лисичкіна І. О. Лінгвокомунікативні механізми формування іміджу правоохоронної організації. *Studia philologica*. Київ, 2012. Вип. 1. С. 107–111.
4. Храбан Т. Є., Самойленко К. О. Висвітлення образів військовослужбовців в українських медіа в період російсько-української війни. *Український соціум*. 2023. № 2 (85). С. 145–167. <https://doi.org/10.15407/socium2023.02.145> (дата звернення: 1.11.2024).
5. Воробйова І.В. Імідж військовослужбовця Національної гвардії України: основні елементи та процес формування// *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2021. № 4. С. 16–21. <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2021.4.3> (дата звернення: 18.11.2024).
6. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави: Закон України від 19.06.2003 № 975-IV.
7. URL:https://kodeksy.com.ua/pro_demokratichnij_tsivilnij_kontrol_nad_voyennoyu_organizatsiyeyu_i_pravoohoronnimi_organami_derzhavi.htm (дата звернення: 09.12.2024).
8. Біла книга НГУ 2016. URL: https://web.archive.org/web/20220124005407/https://issuu.com/national_guard_of_ukraine/docs/wb_book_sm (дата звернення: 1.11.2024).
9. Біла книга НГУ 2015. URL: https://web.archive.org/web/20161123054919/https://issuu.com/national_guard_of_ukraine/docs/bila_kniga_2015 (дата звернення: 1.11.2024).
10. Біла книга НГУ 2017. URL: <https://web.archive.org/web/20180711225317/https://www.ukrmilitary.com/2018/07/white-book-2017-national-guard-of-ukraine.html> (дата звернення: 2.11.2024).
11. Біла книга ЗСУ 2014. URL: https://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB_2014.pdf (дата звернення: 2.11.2024).
12. Біла книга ЗСУ 2017. URL: <https://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB-2017.pdf> (дата звернення: 2.11.2024).
13. Біла книга ЗСУ 2019-2020. URL: https://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB_2020_FINAL.pdf (дата звернення: 2.11.2024).
14. Біла книга СЗРУ 2021. URL: <https://szru.gov.ua/download/white-book/WB-2021.pdf> (дата звернення: 2.11.2024).

Sinna L., Koval A. Structural and semantic analysis of the White Book of the security forces of Ukraine

Summary. The article provides a comprehensive analysis of the structural and semantic features of the White Book of the Ukrainian security forces as a key tool for communication between government agencies and the public. The author identifies the main linguistic and stylistic means used in the texts of the White Book to create a positive image of the power structures, in particular, the Armed Forces of Ukraine (AFU), the National Guard of Ukraine (NGU), and the Foreign Intelligence Service of Ukraine Foreign Intelligence Service of Ukraine (SZRU).

In the context of martial law, effective communication between the security forces and the civilian population and international partners is extremely important. The

White Book serves as an official report and contains data on the organisational structure, funding, strategic objectives, international cooperation and personnel policy of the security agencies. An analysis of its content allows us to assess the effectiveness of reforms in the defence sector, identify key challenges and strategies for the development of Ukraine's military formations.

The study showed that the White Book as a communication tool is based on the use of a number of linguistic and stylistic techniques that help build trust and patriotism among citizens. The main techniques include the use of patriotic rhetoric, declarative speech acts, positively emotionally coloured vocabulary, standardised wording and terminology that emphasises the professionalism of the military.

In the course of the study, more than 300 pages of White Books of the Ukrainian power structures were analysed, which made it possible to identify the patterns of the communication

strategy of the power structures. It was found that important means of forming a positive image are: underlining the heroism and self-sacrifice of military personnel, using an official business style to create trust, appealing to national identity and historical continuity, as well as emphasising international cooperation and Ukraine's integration into the Euro-Atlantic space.

As the White Book was discontinued for the general public with the start of the full-scale invasion, its previous editions remain an important source for studying the reform of Ukraine's security forces. Further research could be aimed at analysing similar documents in international practice, which would allow for a deeper understanding of the role of state communications in shaping public opinion about the military sector.

Key words: White Book, structural and semantic analysis, state communication, image formation, military personnel, security forces, NGU, AFU, information policy.